

D r . T O M Á Š H U D E C :

NOVÉ VYKOPÁVKY V RAS ŠAMRA-UGARITU

OTISK Z POUTNÍKA JERUSALEMSKÉHO 1940

TISKEM OBČANSKÉ TISKÁRNY V BRNĚ

Jsou obecně známy vykopávky a objevy, které za poslední století byly učiněny v Egyptě a v Mesopotamii. Překvapený svět uviděl kulturu, kterou před tisíci a tisíci lety vytvořily národy obývající poříčí Nilu, Eufratu a Tigridu, ba seznámil se i s literaturou egyptskou a babylonskou, která byla od tisíciletí v úplném zapomenutí a o jejíž existenci nikdo neměl ani tušení. Důvtipem a neúnavnou prací učenců bylo rozluštno nejprve písmo egyptské a pak klínové nápisy asyrsko-babylonské. Tím byla nejen osvětlena historie oněch národů, ale bylo umožněno také poznati duchovní a náboženský život v krajích sousedících s Palestinou, zemí vyvoleného národa. Objevy ty přispěly mnoho k porozumění Písma svatého a osvětlily mnoho otázek souvisejících s jeho výkladem.

Po tak skvělém úspěchu obrátili archeologové svou pozornost k Palestině samé a jejímu nejbližšímu okolí, především k Syrii, jejíž část Palestina zeměpisně tvoří a k níž namnoze bývala příslušnou i politicky. V těchto krajích vyskytují se četná návrší, jež lid označuje názvem „t e l l“ a pod nimiž se skrývají zříceniny starých měst a sídlišť. Toto lidové názvosloví skrývá v sobě staré podání a je pro učence jistým vodítkem při vyhledávání starých biblických míst, jež zanikla a jejichž pozůstatky jsou skryty pod nánosem půdy a prachu. Hlavně po válce, když Svatá země se dostala pod anglickou správu, nastalo mezi archeology horečné závodění při zkoumání tajemství, jež v nitru svém ukrývá palestinská půda. Činnost ta, jak vidět z odborných časopisů, měla také nemalé výsledky, a věda byla novými objevy velmi obohacena. Ale v j e d n ě věci bylo tu značné zklamání. Doufalo se, že se naleznou písemné památky, jež by osvětlovaly staré dějiny israelské, a že biblická věda tím dozná nového rozmachu. Ale takových písemných památek se našlo velmi málo. A to, co se našlo, nedá se svým významem ani zdaleka měřiti s objevy v Egyptě a Mesopotamii.

Starohebrejské písemné památky, jež byly v novější době nalezeny, dají se snadno vypočísti. Byla to v r. 1868 stéla, t. j. kamenná deska moabského krále Mesy, současníka králů Achaza a Jorama, tedy pocházející z první polovice 9. století př. Kr. Je významnou tím, že se dotýká událostí, o nichž mluví také III. kniha Královská v 3. hlavě. — Dále byl v osmdesátých letech objeven starohebrejský nápis v kanálu Siloe z časů judského krále Ezechiáše, tedy z konce 8. století př. Kr. Nejnovějším, a to velmi důležitým objevem byla řada osmnácti ostrak nalezených v Lachisu (dnešním Tell-Duweir v jižním Judsku) a uveřejněných v r. 1935. Dopisy, jimiž jsou ona ostraka popsána, pocházejí z časů proroka Jeremiáše, tedy z počátku šestého století. Přidáme-li k tomu tak zvaný „rolnický kalendář“, vykopaný ve filistinském městě Gezeru, několik pečetí, značek na nádobách a ostrak ze Samarie, jsme hotovi s výpočtem památek, jež pocházejí z Palestiny a jež jsou psány hebrejským jazykem a fe-

nickým písmem. Obojí totiž, jazyk i písmo, starých Hebreů i Feničanů, jsou až na nepatrné rozdíly totožné.

Pro nejstarší dějiny Palestiny mnohem důležitější byly klínopisné tabulky, nalezené v Egyptě v Tell-Amarně roku 1887. Tabulky ty v počtu přes 350 jsou dvorním archivem egyptské vlády z časů Amenofise III. a Amenofise IV., tedy ze 14. století před Kristem, a tudíž z doby, kdy Israelité teprve počínali do Palestiny pronikat a domácí kananejské obyvatelstvo si podmaňovat. Psány jsou jazykem asyrským, který byl tehdy v celé Přední Asii mezinárodní dorozumívací a diplomatickou řečí. Obsah tabulek tvoří korespondence faraonovy vlády a knížaty a králi v Palestině a Syrii, jež tehdy byly pod nadvládou egyptskou. Některé z nich se vztahují na Palestinu, ba dokonce vyskytuje se tu jméno města Jerusalema ve formě Urusalimu. Rovněž mimořádně významný jest pro biblické studium, třebaže pochází ze Syrie, nápis na sarkofagu krále Ahirama, nalezený v Byblosu. I když obsah nápisu sám sebou neobsahuje ničeho zvláštního, důležitost jeho tkví v tom, že pochází už z 13. století před Kř. a tím dokazuje, že v době, kdy Mojžíš vyvedl Israelity z Egypta a kdy psal svoje knihy, existovalo už fenické písmo, kterého užívali také Israelité, a jež skoro po tisíc let své formy nezměnilo. Písmo na sarkofágu Ahiramově je totéž, kterými jsou psány sedm set let později ostraka z Lachisu.

Než všechny tyto písemné památky, byť byly pro biblické studium sebe významnější, jsou dnes daleko překonány a převýšeny novými objevy v Ras Šamra čili Ugaritu, s nimiž chceme čtenáře poněkud seznámiti. Objevy ty jsou skutečnou vědeckou sensací a jejich význam pro studium Písma svatého a palestinských dějin nelze dosud náležitě odhadnout.¹⁾

Na pobřeží severní Syrie, asi deset kilometrů na sever od Laodiceje Přímořské — dnešní Lattakie — právě naproti východnímu výběžku ostrova Cypru, leží přirozený záliv zvaný Minet el-Bejda, t. j. Bílý Přístav. Své jméno má od bílých pobřežních křídových srázů. U tohoto přístavu byly roku 1928 objeveny dvě skupiny starých zřícenin, které právě byly v posledních letech vykopány a probádány. Jedna skupina leží u samého přístavu, druhá leží na návrší, jež vystupuje asi 20 metrů nad okolní rovinu a je od přístavu vzdáleno 800 metrů. Tomuto Tell říká lid Ras Šamra, t. j. fenyklový mys, dle divokého

¹⁾ Čtenáře, který by se zajímal o odbornou literaturu v této věci, upozorňujeme, že hlavním pramenem pro poznání vykopávek v Ugaritu jsou úřední publikace, vydávané každoročně ředitelem vykopávek Cl. Schaefferem v Paříži (Librairie Orientale Paul Geuthner) a informující postupně o výsledku jednotlivých průzkumných kampaní. Se zřetelem na podnětí trvá každoroční pracovní kampaň vykopávková pouze několik jarních měsíců. První zpráva vyšla r. 1929, nejnovější (Neuvième Campagne) roku 1938. Z objevených textů vyšly dosud dva svazky v témže knihkupectví. První je La Légende phénicienne de Danel z roku 1936 a druhý La Légende de Keret z roku 1938. — O literatuře týkající se významu ugaritských objevů, která se stále více rozrůstá, dají dobrou informaci:

René Dussaud, Les découvertes de Ras Šamra, Paris 1937.

R. de Vaux, Les lettres de Ras Shamra et l'Ancien Testament. Revue biblique 1937, pag. 526 a n.

Aug. Bea S. J. Ras Šamra und das Alte Testament. Biblica 1938, pag. 435 a n.

Aug. Bea S. J. Archeologisches und Religionsgeschichtliches aus Ugarit-Ras Šamra. Biblica 1939, pag 436 a n.

fenyklu, který tam hojně roste. V okolí bydlí kmen Alaujité tvořící jakýsi samostatný stát pod francouzským mandátem. Nad rovinou táhnoucí se k východu, vznáší se na severu až do výše 1800 m Džebel Akra, starověký Mons Casius, který odděluje řečenou rovinu od poříčí řeky Orontu.

O návrší uchovalo se u lidu vědomí, že jsou tam skryty staré zříceniny. Potvrzovaly to ostatně časté nálezy střepin z nádob a jiné předměty, které se tam časem nalézaly byvše vyplaveny deštěm na povrch. Ba našly se tam někdy i předměty zlaté, což dalo podnět pověstem o pokladech, jež prý jsou tam mezi zříceninami ukryty. A to bylo příčinou, že hledači pokladů zříceniny křížem krážem prokopali hledající kýžené zlato a ničíce při tom všechny ostatní věci, které neměly pro ně ceny. To se dalo už za starověku a také v době nejnovější, kdy turečtí úředníci donucovali domácí obyvatelstvo k pracím při takových loupežných vykopávkách. Pleněny byly hlavně hroby, kam ukládali dle starého zvyku staří předměty a šperky patřící zemřelým. Opravdová archeologická věda měla z takových vykopávek jen škodu. Jaká byla kořist hledačů pokladů, těžko dnes říci. Tolik je jisto, že v druhém tisíciletí před Kristem, kdy právě zničené město kvetlo, přišlo obchodem Feničanů na syrské pobřeží hojně zlata. Dvě krásné a umělecky tepané zlaté mísky, které ušly pátrání lupičů a které byly nalezeny, tvoří nyní ozdobu sbírek z Ras Šamra.

Jak to často bývá, byla to náhoda, která dala podnět k vykopávkám v Ras Šamra. V květnu roku 1928 nějaký rolník odkryl při orání starý klenutý hrob. Na věc bylo upozorněno francouzské archeologické oddělení v Bejrutě, které pověřilo učence C. Schaeffera a Cheneta, aby věc na místě prozkoumali. Oba vynikající archeologové ihned poznali, že vykopávky u Minet el Bejda mohou mít mimořádný vědecký význam. Académie des Inscriptions v Paříži poskytla potřebné prostředky a vykopávky počaly na jaře roku 1929. Bylo v nich pokračováno každoročně na jaře od března do června, protože zimní deště a letní vedra činily vykopávky v jiné roční době nemožnými. O každé takové kampani byla vydána úřední zpráva. Takových zpráv bylo dosud uveřejněno devět, a sice poslední je z roku 1938.

Už druhého roku bylo z nalezených nápisů nade vší pochybnost zjištěno, že je správným dohad Angličana Albrighta, a že Ras Šamra je místem, kde kdysi stálo a kvetlo staré fenické město U g a r i t. Název města Ugaritu nebyl neznám, neboť v tabulkách v Tell-Amarně nalezených vyskytuje se šestkrát a rovněž jméno toto přichází v nápisech v Boghaz-Köi, středisku hettitského panství v Malé Asii. Nyní byla jeho poloha pevně stanovena. Na návrší bylo vlastní město, u přístavu Minet el Bejda byla čtvrť, kde bydleli obchodníci, námořníci a cizinci. V pobřežních skalách byla objevena rozsáhlá nekropole čili pohřebiště.

Dlouholetá práce archeologů v Egyptě a Asii a jejich zkušenosti vytvořily vědeckou techniku vykopávek, která s poměrně značnou přesností dovede dnes určit, do které doby nalezené předměty spadají a do kterého okruhu civilizace náležejí. Hlavní pomůckou je při takovém určování k e r a m i k a. Nalezené hliněné nádoby — jiných se ve starověku neužívalo — a jejich střepiny čili ostraka jsou archeologovi jistým ukazatelem, v jaké době žili obyvatelé kteří jich užívali a k jakému národu příslušeli. Nejstarší nádoby, vyrobené pouhou rukou, jsou hrubé, nemají ozdob ani maleb. Od dob, kdy byl vynalezen

hrnčířský kotouč a hrnčířská pec, stává se keramika úhlednější, jemnější, ba často uměleckou. Jednotlivé doby liší se od sebe nejen materiálem a jeho přípravou, ale i formou, polevou čili glazurou, ozdobami a kresbami. V každé časové periodě převládá určitý typ, který v dobách následujících zase ustupuje typu jinému. Na keramice dají se stopovat také cizí vlivy, které do toho kterého kraje vnikaly a tam se uplatňovaly. Tak na příklad, najde-li archeolog nádoby s červenou nebo černou glazurou a jsou-li ozdoby na nich hřebenovité, t. j. ryté do hlíny dřevěným hřebenem, tu ví archeolog ihned, že se jedná o keramiku kananejskou, které se užívalo v polovici třetího tisíciletí před Kristem.

Současně s keramikou slouží také jiné věci, aby mohla býti stanovena doba a civilisace, do níž nalezené památky přísluší: jest to technika při stavbě domů, způsob pohřbívání, tvar hrobů, zbraně a kovové nástroje, umělecké předměty, nářadí a především ovšem písemné památky a nápisy, kde se takové naleznou. Když tedy také v Ugaritu bylo určeno několik vrstev civilisace a doba, do které vrstvy ty spadají, tu není to pouhý dohad nebo rozmar učenců, ale vědecké faktum, velmi dobře doložené a prokázané.

Ugarit byl osídlen od pradávna a jeho historie zahrnuje v sobě doby tisícileté. Příhodná poloha při moři a spojení obchodními cestami s vnitrozemím Syrie byly toho důvodem. Při vykopávkách Cl. Schaeffer zjistil celkem p ě t vrstev, jež označují patero různých period v dějinách Ugaritu. Vrchní vrstva byla vykopávkami odkryta a podrobně prozkoumána, kdežto ostatní byly zjištěny zatím jen sondovacími průkopy. Dle názoru Cl. Schaeffera oněch p ě t vrstev patří těmto dobám:

Vrstva I.: 12 až 15. století před Kristem.

Vrstva II.: 16. až 20. století před Kristem.

Vrstva III.: třetí tisíciletí a druhá polovice čtvrtého tisíciletí před Kristem.

Vrstva IV.: první polovice čtvrtého tisíciletí před Kristem.

Vrstva V.: nová doba kamenná (neolitická).

Celé návrší Ras Šamra pnoucí se asi do výše 20 metrů nad okolní rovinou, jest umělé a vzniklo ze zbytků s' dlišť, které na tomto místě postupně vznikaly a zanikaly a tak pomalu způsobily zvýšení terénu.

Nejnižší, p á t á vrstva, pod níž byla nalezena už netknutá panenská půda, vykazuje hrubou keramiku bez ozdob a také nástroje z pazourku a obsidiánu. Kovových předmětů tu ještě není. Patří tudíž tato kulturní vrstva do doby, jež předcházela době bronzové, tedy asi do nové doby kamenné.

Následující, č t v r t á vrstva má jemnou keramiku s ozdobami dvojbarevnými a trojbarevnými. Tato keramika je totožnou s orou, jež se vyskytuje v ostatní Syrii, Mesopotamii a sahá přes Iran až do Turkestanu. Její vyskytování spadá do první polovice čtvrtého tisíciletí. Měl tedy už tehdy Ugarit styky s vnitřem Syrie a s Mesopotamií.

T ř e t í vrstva zahrnuje v sobě část čtvrtého tisíciletí a skoro celé tisíciletí třetí. Jest charakterisována keramikou s geometrickými ozdobami v barvě tmavohnědé, fialové neb černé na světle hnědém podkladu se zeleným odstínem. Těla mrtvých jsou v této době pohřbívána v hliněných nádobách: s tímto způsobem pohřbívání se setkáváme také v nejstarších částech Byblosu, a je dobře znám ze starého Babylonu.

Král Sargon z Agade, jak víme z asyrských klínových nápisů, podnikl asi v 28. století válečnou výpravu na západ a podrobil si všechny kraje až k pobřeží Středozemního moře. O podobné výpravě se dovídáme také u jednoho z jeho slavných nástupců Naram-Sina. Dobyvatele jistě především do Syrie lákaly bohaté lesy, které ještě tehdy pokrývaly stráně syrských hor a jež poskytovaly v hojnosti dřeva, kterého Mesopotamie naprosto postrádala. Obyvatelé Syrie, a také obyvatelé Ugaritu, se za to seznámili s kulturou asyrskou a především s uměním zachycovati lidské slovo — písmem! Asyrština, čili správněji akkadština, byla tehdy mezinárodní a diplomatickou řečí v celé přední Asii, jak už bylo dříve na to poukázáno. Také v Ugaritu, jak vidět z památek nalezených v tamní „písařské škole“, pilně se cvičili nejen v písmu a v řeči asyrské, nýbrž i ve staré řeči sumerské, jež tehdy byla v Asyrii řečí mrtvou a sloužila pouze k účelům liturgickým.

Od polovice třetího tisíciletí počíná se ve vrstvách ugaritských vyskytovat také keramika kananejská se svými charakteristickými formami a ozdobami. Tato keramika převládá ve vrstvě d r u h é. Je to důkazem, že v této době počal do Ugaritu pronikat živel kananejský čili fenický, který záhy nabyl úplné převahy a přivedl k platnosti jak svoji řeč, tak i své náboženství. Do této doby spadá založení obou hlavních ugaritských chrámů Ba‘ala a Dagona, jejichž zbytky byly nalezeny.

Feničané sami dle Herodota odvozovali svůj původ z krajů u Rudého moře. Dle ugaritských písemných památek, o nichž bude ještě řeč, zdá se skutečně pravděpodobným, že prvotní sídliště Feničanů byla v končinách mezi Rudým mořem a syrským pobřežím, a že v těchto krajích, kde se stýkají různé obchodní cesty mezi Afrikou a Asií, provozovali od pradávna výměnný obchod, jak to činili v pozdějších dobách Nabatejci. Edom, Kadeš, Negeb, Ašdod — jména ta jsou v ugaritských textech — nebyla ovšem tehdy ještě vyprahlou pouští, jako dnes, ale rodilo se tam víno a obilí. Když Feničané pronikli k syrskému pobřeží, počali záhy provozovati svůj obchod na lodích plavíce se od místa k místu po březích Syrie. Svou plavbu řídili dle polární hvězdy, jejíž neměnicí se polohu poznali a která dle nich se nazývala hvězdou fenickou. Tak Feničané postupně založili města Byblos, Tyrus, Sidon a jiná. Nejsevernější takovou kolonií fenickou byl Ugarit, z něhož se záhy stalo město zcela fenické.

Když byli z Egypta vypuzeni Hyksové, což bylo okolo r. 1650, tu faraonové dostali Syrii do svého područí. Tabulky Tell-Amarnské ukazují, jak syrští králové a knížata byli poddáni vládě faraonů. Tehdy i Ugarit se ocitl nejen pod egyptskou vládou, ale i pod vlivem egyptské kultury. Vláda egyptská zjedнала v Syrii klid a pořádek a s tím také všeobecný vzrůst blahobytu. Důkazem tohoto blahobytu je právě poslední, t. j. p r v n í vrstva při vykopávkách ugaritských, která byla už podrobně prozkoumána. Století 15. a 14. znamená pro Ugarit dobu největšího rozkvětu.

Ve století 14. počínají se v Ugaritu jevit čím dál silněji vlivy kmenů egejských. Byly to kmeny, jež před příchodem Helénů obývaly ostrovy egejské, Cypr, Krétu a řeckou pevninu. Kmeny tyto námořním obchodem dosáhly velkého blahobytu, a s blahobytem se u nich vytvořila svérázná kultura, která na Krétě dostoupila vrcholu. Řecké kmeny z této kultury hojně čerpaly, a řecká vzdělanost i umění tkví namnoze svými kořeny ve vzdělanosti

egejské. Velkolepé objevy egejských památek na Krétě i Cypru zjistily tuto dosud neznámou skutečnost.

Tito egejští námořní plavci a obchodníci počali se usazovat i v Ugaritu a navazovali s domácím fenickým obyvatelstvem čilé obchodní styky. Vlivy egejské jsou patrné nejen v keramice a jiných uměleckých památkách, ale především ve způsobu pohřbívání, s jakým se v nejvyšší vrstvě ugaritské setkáváme. Je to způsob ostatním Semitům neznámý a mající svůj původ u Egeů. Pod domem byla vybudována klenutá komůrka, k níž vedla chodba se schodištěm (dromos). Zde se ukládaly po celé generace mrtvolý zesnulých a zároveň nádoby, předměty i šperky, jichž v životě používali a jež jim i po smrti měly sloužiti. Tyto hroby, pokud nebyly vyplněny, jsou nejhojnějším zdrojem archeologických památek, jichž bylo v Ugaritu tolik objeveno.

V této době se Ugarit rozšířil i mimo obvod hradeb a tehdy vznikla i přístavní čtvrť u Minet el-Bejda.

Obyvatelstvo žilo v Ugaritu v pestré národnostní směsi, ačkoliv hlavní část obyvatelů zůstávala fenická, a také feničtina byla převládajícím jazykem. Bylo tomu podobně jako dnes v městech Levanty, kde také arabský živel převládá, ale kde vedle Arabů žijí příslušníci všemožných národností východních i evropských. Podobně musíme si představit i poměry v tehdejší Ugaritu. Vedle domácích Feničanů bylo tu vidět nejen Asyřany, Egyptany, ale i četné Egejce a příslušníky tehdy mocných Hittitů a Mitannů. Jméno krále Nikmada, jenž tehdy v Ugaritu panoval, jistě není semitské, ale zdá se býti původu mitannského. Byl tehdy asi Ugarit pod nadvládou mitannského panství, jež ze středu Malé Asie se značně rozšířilo na jih.

Základem ugaritského blahobytu byl námořní a karavanní obchod. Zboží se vyváželo i přiváželo. Námořní obchodní cesta vedla podél syrského pobřeží do Egypta, karavany zprostředkovaly zase obchodní spojení s nitrem Syrie a Mesopotamií. Vyváželo se hlavně dřevo, kterého neměl ani Egypt, ani Mesopotamie a kterého v hojnosti poskytovaly tehdy zalesněné stráně hory Casia. Dalším předmětem vývozu byly vlněné látky barvené purpurem, jehož výrobu Feničané od pradávna znali. Jak vidět z nalezených inventářů a účtů, byly v Ugaritu velké purpurové továrny. Neméně důležitým předmětem vývozu byly měděné a bronzové zbraně a předměty. Hlavně nedaleký Cypr poskytoval hojně mědi, jež byla s cínem v ugaritských továrnách zpracovávána. Tak v jednom skladišti se našlo 74 bronzových předmětů, z nichž pět je vyrytým nápisem označeno jako majetek velekněze — „rab kohanim“. Kadluby na lití kovů a kovové odpadky jsou důkazem, jak tu bylo kovolictví rozšířeno. — Rovněž keramika se tu rozvinula, a fabrikovaly se nejen potřebné a ozdobné nádoby, ale i hliněné figurky. Právě v keramice, jak už řečeno, jeví se velmi silně egejský a mykenský vliv. — Z tabulky obsahující návod, jak ošetřovati churavé koně, možno soudit, že tu kvetl také obchod s koňmi, tehdy ještě vzácnými domácími zvířaty, jak nám dosvědčuje III. kniha Královská, kde čteme, že i král Šalomoun si opatřoval koně z Egypta (10, 28.) Že při tomto výměnném obchodu se prodávali a kupovali i otroci, je vlastně ve starověku samozřejmým.

Dovážely se zase z Egypta a Syrie obilí, víno a jiné plodiny a pak předměty luxu, jak je vypočítává III. kniha královská, když líčí, že loďstvo Hiramovo

— tedy loďstvo fenické — dováželo zlato, stříbro, slonovinu, opice a pávy. (III. Král. 10, 22.) Bylo už na to poukázáno, jaké množství zlata se vyskytovalo na pobřeží Syrie v této době, t. j. v druhém tisíciletí před Kristem.

13. století bylo dobou bouří a krutých bojů v celé Syrii. Kmeny egejské a jiní národové maloasijské pod tlakem nových přistěhovalců od severu, jimž nemohli odolati, hleděli najíti si nová sídla na jihu. Jako už dříve pokojně pronikali na jih, tak nyní pokoušeli se dostat do nových krajů válečnou mocí, kterou ohrožovali celou Syrii, ba i sám Egypt. Syrie byla už zaplavena a faraonové trásli se hrůzou před těmito „mořskými národy“, jež nikdo nemohl v jejich postupu zadržeti. Přicházeli jednak po moři, jednak po zemi vezouce s sebou ženy a děti na vozech tažených voly. Faraó Ramses III. zarazil postup těchto kmenů v Palestině v bitvě u Kadeše roku 1195. Proti těmže kmenům byla namířena také výprava asyrského krále Tiglat-Pilešara I. (1115 až 1095), který rovněž si podmanil Amurru, t. j. severní Syrii, jak ji Asyřané nazývali. Episodou z těchto bojů a národních přesunů jest usazení Filišťanů — egyptsky Pelesati — pocházejících z Kaftoru, t. j. z Kréty, na pobřeží Palestiny, která od tohoto přistěhovalého egejského kmene dostala svoje jméno. Filišťané se ovšem v kananejském prostředí záhy asimilovali ostatním obyvatelům Palestiny a jeví se v době starozákonní byti zcela semity.

Za těchto bouří a převratů Ugarit zanikl. Nevíme ani kdy, ani jakým způsobem. Město kdysi slavné a mocné bylo spáleno a zničeno a už nikdo se na jeho místě neusadil, ani je znova nevybudoval. Pro dnešní archeology to byla výhoda, neboť kdyby byl Ugarit znova postaven a osídlen, tu by z dnešních četných a cenných nálezů bylo se pramálo zachovalo. Tak ale vítr zanesl prachem a pískem Ugarit třináctého století a jeho tajemství zůstalo nepřístupno lidskému zraku, až moderní archeologie znova odhalila vědeckému světu to, co bylo v nitru Ras Šamra přes tři tisíce let ukryto . . .

Starožitné a umělecké památky, nalezené v Ugaritu a osvětlující jeho dějiny, byly sice zajímavé, ale svým významem je daleko předstihují písemné dokumenty, jež tam byly v roce 1929 a 1930 objeveny. Je to několik desítek klínopisných tabulek z 14. neb 15. století, napsaných dosud neznámým klínovým písmem a v řeči starokananejské, velmi blízké staré hebrejštině a pozdějšímu nářečí fenickému. Tímto nálezem dostalo se neobyčejného rozhojnění skrovným fenickým a hebrejským nápisům, které se nám dochovaly.

Mezi chrámem Ba'al a Dagona byla nalezena místnost, patřící asi k domu veleknězovu, jež byla jakousi „písařskou školou“ v Ugaritu. Tabulky byly vesměs popsány klínovým písmem. Tak se od pradávna psalo v Mesopotamii, Staří Sumerové a po nich Babyloňané a Asyřané vrývali rydlem písemné značky do vlhkých hliněných tabulek, jež se potom usušily. Jednotlivé tahy, z nichž se značky skládají, mají podobu klínů, odkudž je i název tohoto písma.

Mezi ugaritskými tabulkami byly některé, na nichž bylo vidět, že se písaři cvičili v písmu a jazyku assyrském i sumerském. A protože oba tyto jazyky jsou dnes dostatečně známy, tu čtení takových tabulek nečinilo žádných potíží.

Než velká část tabulek nesla klínové značky, jež se od asyrského písma úplně lišily a jejichž smysl byl záhadný. Věda tu stála před hádankou nového

písma, jímž byly napsány ony dokumenty, a to v řeči, jež se nedala zatím nijak určit.

Champollion podal kdysi základ k rozluštění hieroglyfického písma na základě dvojjazyčného — egyptského a řeckého — nápisu, nalezeného v Rosettě. Není-li však známa ani řeč, ani písmo, pak nápis zůstává nerozluštitelným. Tak je to u egejských nápisů objevených na Krétě, při nichž není naděje na jejich rozřešení, protože tu ani řeč, ani význam písemných značek nejsou známy.

Záhada ugaritských tabulek byla poměrně vbrzku objasněna. Byl to opravdový triumf moderní archeologické vědy. Ch. Virolleaud (*La Légende de Danel*, str. 67) zajímavě líčí, jakými úvahami a úsudky dospěl k rozřešení této archeologické hádanky.

Klínových značek bylo celkem jen 28, což je oproti spleťtí soustavě asyrského písma velmi málo. Tudíž — tak usuzoval — nemůže to býti písmo syllabární jako asyrské, ale je to písmo *a b e c e d n í*. Jednotlivá slova v textu byla od sebe oddělena malou kolmou čárkou, čímž byla úloha archeologů usnadněna. Slova byla velmi krátká, takže patrně byly psány jen souhlásky, bez příslušných samohlásek, jak tomu jest ve většině semitských písem. Tudíž řeč ugaritských nápisů jest asi semitská! A tento předpoklad se skutečně ukázal správným. První písmeno, které Virolleaud dle toho určil, byl lamed (l) a první slovo, jež přečetl, bylo *Ba al*.

Současně s Virolleaudem pokoušeli se určit význam ugaritské abecedy hallský profesor Baur a P. Dhorme (*Revue Biblique* 1930, str. 571 a n.) Největší potíže dělal všem alef, pro který má ugaritská abeceda tři různé znaky, dle toho, vyslovuje-li se se samohláskou *a*, *i* neb *u*. Důvtipu archeologů se podařilo poměrně v nedlouhé době všechny potíže překonati a ugaritskou abecedu přesně určit. Nyní bylo možno texty ugaritské přepsati a — čísti!

Ugaritská abeceda má 28 znaků, kdežto hebrejšťina a feničťina jich má 22. Slova se píší, jak v asyršťině, zleva doprava. Řeč je starokananejské nářečí, tvořící společný kořen, z něhož se vyvinula hebrejšťina i feničťina. Jsou tu některé podoby s arabšťinou, což by potvrzovalo domnění, že i Feničané mluvící touto řečí byli původně sousedy Arabů a že tedy sídlili opravdu mezi Rudým mořem a pobřežím Syrie. U srovnání s biblickou hebrejšťinou řeč ugaritských tabulek vyznačuje se starším rázem. Tak nezná ještě členu, který má hebrejšťina, označuje pády koncovkami *u*, *i*, *a*. Při podstatném jméně status constructus je stejný jako status absolutus. Vedle hifilu užívá také šafelu a pod.

Ugaritské tabulky pocházejí, jak už řečeno, ze 14. neb 15. století před Kristem. Z náhrobku Ahiramova víme, že už ve 13. století, z něhož náhrobek pochází, existovala klasická abeceda fenická. Ba vznik této abecedy možno položit do doby mnohem starší, totiž do prvních století druhého tisíciletí. I když nevíme, kdy a pod jakými vlivy fenická abeceda vznikla, nicméně jistě patří mezi nejgeniálnější vynálezy lidstva a jejímu původci celý svět je zavázán vděčností. Jeho geniálnost nezáležela ve vynalezení nových značek, ale v poznání, že každá lidská mluva dá se rozložit v poměrně nevelký počet jednoduchých zvuků a že každý tento zvuk možno označiti vlastním písmenem. Nejstarší systémy písma *m a l u j í* předměty, jež chtějí označiti. Takovým

obrázkovým písmem bylo písmo egyptské, asyrské a zůstalo jím až dodnes písmo čínské. Ono poznání jednoduchých zvuků v lidské mluvě bylo sice známo už Egyptanům, ale v písmě se dosti neuplatnilo, až teprve důsledně na tomto principu byla sestavena abeceda fenická. Od Feničanů převzali abecedu Hebreové a jiné semitské národy, potom i Řekové. Řekové si toho sami byli dobře vědomi. Dle jejich legendy byl to Kadmos, syn Inachův, jenž přivezl z Fenicie znalost písma. A vskutku stará abeceda řecká se jen pranepatrně liší svými tvary od abecedy fenické, již právem možno nazvat klasickou. Vždyť prostřednictvím Řeků přijali fenickou abecedu skoro všichni ostatní národové zeměkoule, vyjma Čínany.

Abeceda ugaritská je pokusem vytvořiti písmo abecední na podkladě písma klínového. Zůstala však, jak se zdá, omezena na sám Ugarit, neboť není stopy, že by jí bylo také někde jinde užíváno. Kdežto ugaritské písmo bylo nutno rýt do hliněných tabulek, abeceda fenická byla nadmíru příhodná pro písmo na papyrusu, jehož užívání se z Egypta rozšířilo do Syrie. Není tudíž divu, že písmo fenické odneslo všude naprosté vítězství. Na otázku, zdali v Ugaritu znali abecedu fenickou — která ve 14. a 15. století určitě existovala — a proč ji nepřevzali, když jim byla známa, nelze vědě zatím odpověděti. Faktem zůstává, že se v Ugaritu užívalo ve 14. a 15. století zvláštního abecedního klínového písma, v němž jsou ony objevené tabulky napsány.

I když je texty ugaritské možno přepsat a číst, i když značná část slov je známa z hebrejštiny a jiných dialektů semitských, přece porozuměti těmto památkám je velice nesnadno. U textů tak starobylých se ostatně nedalo ani nic jiného očekávat. Mnohé tabulky jsou značně poškozené a neúplné. Vedle slov semitských setkáváme se se slovy záhadného původu a významu, jež asi jsou převzata z řeči egejské a hittitské. Také četné názvy zeměpisné nedají se blíže s jistotou určit. Vše to velmi stěžuje pochopení textů a nedopouští zatím plně jejich využití pro vědecké účely.

Co se týká obsahu, nalezáme mezi tabulkami záznamy obchodní o dodávkách purpuru, nádob a jiných věcí, seznamy osob, školní cvičení žáků ve psaní a jiné. Jsou tu také listy soukromé, jako je list nějakého Talmajána královně matce. Dále se tam vyskytují texty liturgické, vztahující se na obřady a oběti. Ale hlavní a podstatnou část nalezených tabulek tvoří texty *mythologické*, jež jsou nejdůležitější.

Dussaud rozděluje tyto bájeslovné texty na pět okruhů:

1. Báseň o bozích milostivých a krásných. — Hlavní úlohu zde má bůh El, kdežto jméno Ba'alovo se tam nevyskytuje.
2. Báseň o Ba'alovi a Alijan-Ba'alovi.
3. Hymnus na počest bohyni Nikal a bohyním Kosarot.
4. Legenda o sidonském králi Keretovi.
5. Legenda o Danelovi.

Tyto dva poslední cykly o Keretovi a Danelovi jsou už Virolleaudem uveřejněny s přepisem, překladem a poznámkami.

Ony mythologické texty dávají nám nahlédnouti do starofenických náboženských názorů v úseku sice nevelkém, ale přes to cenném, protože zpráv o fenickém náboženství máme velice málo. Je to hlavně řecký spisovatel Philo Byblius (64—141 po Kr.), který nám dochoval fenické mythy o stvoření

a potopě, jakož i názvy fenických božstev. Philo se při tom odvolává na starého fenického spisovatele Sanchuniatona, ale těžko rozhodnout, pokud zprávy Sanchuniatonovy podává věrně nebo pokud je ve smyslu svých racionalistických názorů pozměnil. Eusebius se Philona dovolává ve spise Praeparatio evangelica při důkaze, že pohanská náboženství jsou falešná a že tudíž je třeba je odmítnout a přidržeti se evangelia. Texty ugaritské nemluví o stvoření, ale jen líčí boje bohů, kteří symbolisují přírodní síly a jejich zápasy.

Básnická forma ugaritských textů záleží v tom, že každý verš obsahuje tři základní přízvuky a že tyto krátké verše jsou seskupeny ve sloky. Velmi častý jest paralelismus membrorum, dobře známý z básnictví starozákonního a spočívající v tom, že táž myšlenka stejnými neb podobnými slovy se opakuje. Tento paralelismus je velikou pomůckou při čtení našich textů. Takový paralelismus čteme na příklad v básni o Alijan-Ba'alovi:

Ó, tvé nepřátele, ó Ba'ale,
ó, tvé nepřátele, ty je rozdrtíš,
hle, ty zničíš tvé protivníky. —↓

Toto místo živě připomíná žalm 92, 10, kde rovněž žalmista praví:

Ó, Tvoji nepřátele, ó Jahve,
ó, Tvoji nepřátele zahynou,
všichni páchající nepravost budou rozptýleni.

Mnohé mythologické tabulky mají na konci dodatek, který jmenuje písaře a udává dobu, kdy byly napsány. Tento dodatek zní:

Písař El-Melek ze Šibonu,
žák Aton-Perlen, vůdce kněží
• a vůdce pastýřů
ze Ša'a. Za Nikmada, krále Ugaritu,
pána Yrgebu a vládce Šerminu.¹

Písař, jehož dílem ugaritské tabulky jsou, slul tedy El-Melek, t. j. El jest králem. Jméno to jest známo i ze Starého zákona, kde se vyskytuje v knize Rut (I, 2). Od El-Meleka onoho pocházejí všechny mythologické tabulky v Ugaritu nebo aspoň většina z nich. El-Melek byl žákem velekněze Aton-Perlenu, jehož jméno zdá se býti egyptského původu. Králem v Ugaritu a sousedních krajích byl tehdy Nikmad, vládnoucí někdy na počátku 14. století. Také jméno tohoto krále není semitské, ale, jak archeologové za to mají, hittitského nebo mitannského původu. Svého úkolu napsati staré fenické báje podjal se El-Melek na podnět krále Nikmada, který patrně měl zájem o stará

¹⁾ Pro čtenáře, kteří znají jazyk hebrejský, uvádíme toto místo v původním prepise dle Virolleauda:

(53) spr Elmlk šbny
(54) lmd Atn prln rb
(55) khnm rb nqdm
(56) š'y Nqmd mlk Ugrt
(57) adn yr gb b'l šrmn

Není nesnadno rozpoznati tu známá hebrejská slova: sofer — písař, melech — král, rab — velký, kohanim — kněží, adon — pán, ba'al — pán, vládce.

lidová podání Feničanů, i když sám pocházel z jiného národa. Otázkou zůstává, zdali El-Melek ony mythy zaznamenal dle ústního podání, v němž se dochovaly ze starých dob a ze staré fenické vlasti, nebo zdali je pouze přepsal dle jiných starších písemných záznamů. V obou případech mythy ty, třebas jsou napsány ve 14. neb 15. století, svým obsahem sahají do dob mnohem starších. Zeměpisné názvy a místa, kde se děj bájí odehrává, poukazují, jak už dříve řečeno, na stará sídla Feničanů mezi Rudým mořem a mezi pobřežím Syrie.

Mezi bohy, jejichž jména se v ugaritských tabulkách vyskytují, nejvyšší místo zaujímá El. Jemu patří celá země a nic se neděje bez jeho svolení. Je moudrým a spravedlivým vládcem světa. Philo Byblius a Damascius, aby řeckým čtenářům tohoto boha učinili názornějším, nazývají jej El-Kronos. Jiné jméno Ela jest Dagon. Název El vyskytuje se také ve Starém zákoně a užívají ho hlavně proroci jako označení jediného pravého Boha, ač častěji tento pravý Bůh je nazýván rozšířenou formou Elohim neb vlastním jménem Jahve.

Vedle Ela druhým význačným božstvím je Ba'al, dobře nám známý ze Starého zákona. Ba'al vlastně značí „pán, vládce“ a byl to původně jen přívlastek onoho syrského božství, jehož vlastní jméno bylo Hadad. Ba'al je bohem bouře, mraků a dešťů, pročez se o něm praví, že „jezdí na oblacích“. Tím, že dává zemi vláhu, přináší plodnost a úrodu. Ba'al se v Ugaritu zobrazoval, jak má na hlavě vysokou pokrývku a dva rohy, které jsou u Semitů symbolem síly. V jedné ruce drží kyj, v druhé pak oštěp, z něhož srší blesky. Velmi dobře zachovaná soška Ba'alova z Ugaritu pěkně nám ukazuje, jak si Feničané tohoto boha představovali.

Souběžným božstvím s Ba'alem je Alijan, kterého Philo nazývá Linos. Je bohem vod pozemních, pramenů, řek, studnic a moře, kde má své bydliště. Je synem Ba'alovým a proto se nazývá Alijan-Ba'al.

Protivníkem Alijanovým je druhý syn Ba'alův Mot. Je to bůh žhoucího slunce, jež sice přivádí obilí a révu ke zralosti, ale které pak svým žářem všechnu vegetaci v Orientě ničí. Slovo Mot značí snad jako v hebrejštině smrt, kdežto jiní je vykládají „hrdina, bojovník“.

Z ženských božství je tu předně fenická Ašerat, která je manželkou Elovou a proto sluje také Elat.

Jinou bohyní je Anat, jež sluje také pannou (btlt — betulah). Jest sestrou Ba'alovou a je bohyní války. Proto se zobrazuje na koni a ve zbroji. Bohyně tato byla od druhého tisíciletí známa i Egypťanům, a faraó Ramses II. byl jejím zvláštním ctitelem.

Obsah ugaritských bájí jsou hlavně mythy přírodní, které symbolicky líčí význačná dění v přírodě. Tak v básni o Ba'alovi a Alijan-Ba'alovi se vypravuje nejprve o stavbě chrámu Ba'alova, k níž El dává své dovolení. Potom se líčí, jak Alijan-Ba'al sestoupil do podsvětí a jak po usmrcení Mota se opět vrací na povrch země. Je tím symbolicky vyjádřeno, že příroda v letním vedru odumírá a pak, když zhoubné žáry přestanou, navrácí se a probouzí se k novému životu.

Je to bohyně Anat, která Mota usmrtí:

Uchopí Mota, syna božího,
rozetne jej srpem,
vějačkou ho rozevěje,

ohněm ho spálí,
mlýnem ho rozemele,
po poli rozhodí jeho maso,
aby ho ptáci pozřeli.

Smysl přírodního mythu prosvítá z tohoto líčení úplně jasně.

★ ★ ★

Že texty ugaritské mají význam, a to veliký význam nejen pro dějiny Feničanů a jejich náboženství, ale také pro předmojžíšskou historii Israelitů a vůbec pro starozákonní studium, o tom dnes už nelze pochybovati. Třebaže uplynulo teprve několik let od jejich objevení, přece už vznikla celá odborná literatura, která se pokouší objasnit vztahy mezi ugaritskými nálezy a Starým zákonem. (Bea, Biblica 1939, str. 439 a n.)

Tomuto úsilí, či lépe řečeno této nedočkavosti vědeckého světa po využití ugaritských nálezů pro dějiny israelského náboženství, stojí dosud v cestě dvě velké překážky.

Předně velmi vadí ta okolnost, že texty dosud nebyly ani úplně uveřejněny a tím méně objasněny. Smysl přemnohých míst zůstává temný a pokusy učenců, jak je vysvětliti, dospívají někdy k výsledkům zcela protichůdným. Platí to na příklad u místních názvů, které někteří vztahují na místa u Rudého moře a v jižní Palestině, kde prý Feničané jako i Israelité původně sídlili a odkudž si své starobylé mythy až do Ugaritu přinesli. Jiní to však zase na-prosto popírají. Bude tudíž potřeba texty ony dle možnosti objasnit. Tato filologická práce je nutným a nezbytným předpokladem, aby využití jejich pro israelské dějiny se neocitlo na bludné cestě.

Druhou neméně velkou, ba snad ještě větší překážkou je racionalistický předsudek přemnohých učenců, kteří se domnívají, že jako jiní národové, tak i Semité a s nimi Israelité, byli původně oddáni mnohobožství. Teprve dalším vývojem prý dospěli k henotheismu, tak totiž, že každý národ měl svého j e d i n é h o boha, při čemž však nepopíral existenci bohův jiných národů. Nejvyšším stupněm tohoto vývoje byl posléze monotheismus, který spočívá ve víře v jediného Boha, který stvořil svět, jemuž vládne, a mimo něhož žádného jiného Boha není. K tomuto monotheismu dospěli jediní Israelité, ale teprve později a hlavně zásluhou proroků, kdežto ostatní Semité utkvěli na nižším stupni náboženského vývoje, to jest na polytheismu.

Tato teorie je v základě falešná, a vývoj israelského náboženství se dle ní nedá naprosto pochopiti.

Nikoliv polytheismus, ale monotheismus byl původním náboženstvím lidstva a také Semitů. O tom je přesvědčen už sv. Pavel, který (Řím I, 18—32) vykládá, jak se tato čistá víra v jediného Boha vlivem lidských vášní porušila a zvrhla v mnohobožství. Totéž potvrzuje i moderní ethnologie, jež shledala, že právě ti nejstarší a nejprimitivnější národové, jako na příklad Pygmeové, si tuto víru v jediného nejvyššího Boha uchovali.

A tak i Semité, ať jejich původní sídliště byla kdekoliv, na počátku věřili v jedinou nejvyšší bytost, již nazývali El. Tuto víru přinesl s sebou Abraham z Ur do země Kananejské, a jeho potomci si ji též udrželi, kdežto ostatní semitští národové dle rozličných přírodních sil tuto nejvyšší bytost si rozložili

na různá božství. Toto udržení pravé víry nebylo zásluhou samých Israelitů, ale především výsledkem zvláštní ochrany a milosti, kterou Bůh svůj vyvolený národ uchoval před nákazou polytheismu. Zásluha proroků záležela v tom, že ubránili původní víru Israelitů v jednoho Boha před záplavou polytheismu sousedních kmenů. Jak těžkým a krutým byl tento boj, vidíme z činnosti Eliáše i jiných proroků. El, či jak se častěji nazývá Elohim neb Jahve, zůstal jediným pánem a vládcem vyvoleného lidu.

Co platí o víře v jediného Boha, Ela, to platí také o jeho kultu a uctívání. Už prvotní Semité uctívali Ela modlitbou, obřady a hlavně oběťmi. Je přirozeno, že mnohé z těchto forem prvotního kultu podržel také Abraham i jeho potomci. Nemůže nás tedy překvapovat, že právě v obřadech a způsobu kultu nalezáme mnoho podobností mezi Starým zákonem a mezi ugaritskými Feničany.

Bude-li toto zásadní hledisko na vznik israelského náboženství uznáno, pak není pochyby, že ugaritské texty budou mít pro studium dějin Israele a jeho náboženství veliký význam. Ovšem bude třeba míti na zřeteli, že se jedná o texty mytologické a že v Ugaritu nebyly objeveny žádné texty historické, kterých se našlo tolik v Assyrii a Babylonii.

* * *

Ukážeme aspoň na několika příkladech, jak ugaritské texty mají styčné body se Starým zákonem nebo jak mohou přispět k jeho objasnění.

Feničtí kněží nazývají se stejně jako v hebrejském textu Písma svatého *k o h a n i m* a velekněz *r a b k o h a n i m*. Vedle kněží jsou tam ještě jiné osoby zasvěcené chrámové službě, *q e d e š i m*. I tento výraz se vyskytuje v Písmě svatém a značí osoby, které se při pohanských chrámech věnovaly prostituci. Než v této staré době nemělo slovo to onen hanlivý smysl, ale označuje prostě osoby chrámu zasvěcené, jak to ostatně i etymologie slova potvrzuje.

Věci, jež byly obětovány bohům, a způsob oběti byly podobné jako při obětech starozákonních. Legenda o Keretovi líčí nám takovou oběť, kterou Keret přinesl před počátkem boje a která byla nařízena samým Elem:

Umyješ se a začervenáš se.
Umyj ruku svou, svůj loket,
své prsty až po plece.
Vejdi do stínu svého stanu,
vezmi obětního beránka svojí rukou,
obětního beránka svou pravicí,
kozelce (vezmi) do obou rukou,
celý obětní chléb.
Vezmi obětního ptáka,
nalej vína do stříbrné číše,
medu do číše zlaté;
Vystup na vrchol věže,
postav se na cimbuří věže,
zvedni svou ruku k nebesům.
Obětuj býku, svému otci, jímž jest El.
Služ Ba'alovi přinášeje mu oběť,
Ben-Dagonovi (služ) přinášeje mu výtěžek lovu.

Zvířata a předměty obětované (beránek, kůzle, obětní pták, víno) jsou podobné jako ve Starém zákoně. Obětování na terase domu, jak o něm slova Keretovy básně mluví, byl známý zvyk kananejský, o kterém se zmiňuje také Jeremiáš 19, 13; 22, 29. Ba ugaritští Feničané znali také různé druhy starozákonních obětí, jako celopaly a oběti za hřích a oběti pokojné, při nichž účastníci měli podíl na obětní hostině.

Druhá kniha Mojžíšova Exodus po dvakrátě přikazuje (23, 19; 34, 26): Nebudeš vařiti kozelce v mléku matere jeho. — S důvodem tohoto zvláštního předpisu nevěděli si exegeté rady. Hejčl udává dle Bonfrèra, že důvodem tohoto zákazu bylo zameziti u Izraelitů surovost a krutost. Virolleaud však našel v rituálních předpisech ugaritských toto:

Přichystej beránka v mléku.

Tudíž vařiti beránka neb kůzle v mateřském mléku bylo u Izraelitů zakázáno jen proto, poněvadž to bylo pohanským zvykem kananejským, který starozákonní zákonodárce z té příčiny zapověděl.

Ezechiel na dvou místech (14, 14; 14, 20) uvádí jako vzor ctnosti mezi Noemem a Jobem také D a n i e l e. Místo bylo nejasné proto, poněvadž v hebrejském textu stojí Danel a nikoliv Daniel, a pak těžko pochopit, proč Ezechiel po boku starých zbožných mužů Noema a Joba uvádí svého současníka Daniele. Nuže, onen Danel u Ezechiela je týž, který je hrdinou v legendě ugaritské o Danelovi. Praví se tam o Danelovi, že „soudil soud vdovy a zjednal právo sirotku“. Ezechiel v proroctví určeném králi Tyrskému právem mohl poukázati na tohoto starověkého hrdinu fenického, jehož tyrský král jistě dobře znal. Byl to kananejský heros a pověst o něm pronikla až k Hebreům.

Ba'al hrozí poslovi Motovu těmito slovy:

Probodnu tě oštěpem
jako jsi probodl Lotana, hada prchajícího,
jako jsi zničil hada kroutícího se,
majícího sedm hlav.

Tento Lotan, jak všichni souhlasí, je biblický Leviathan, báječný drak, o němž mluví Isajáš 27, 1 neb Žalm 74, 14.

Na jednom zlomku ugaritské tabulky vyskytuje se jméno Y w. Virolleaud a jiní myslí, že tu našli božské jméno Jahve. Plynulo by z toho, že toto jméno existovalo už před Mojžíšem, čímž by se vysvětlila předmojžíšská theoforická jména složená s touto slabikou, jako na příklad jméno Mojžíšovy matky Jocha-bed. Bohužel, text tabulky je neúplný a souvislost nejasná, takže s jistotou nelze říci, zdali tu opravdu jméno Jahve přichází nebo ne. — —

I když nálezy a texty ugaritské nejsou dosud dostatečně prozkoumány a jejich význam pro Starý zákon není ještě určen, jedna věc je jistá. Jisto je totiž, že falešná je teorie Wellhausena a jeho stoupenců, dle níž knihy Mojžíšovy byly napsány až později v době královské dle pověstí a legend, jež se ústním podáním dochovaly a které proto nemohou zasluhovati víry. — Už v době před Mojžíšem Kananejci měli písmo a zapisovali si své náboženské pověsti i předpisy rituální. Vidět to z textů ugaritských. Tedy odpovídá skutečným tehdejším poměrům, když tvrdíme, že to byl s á m Mojžíš, který své historické a liturgické knihy sepsal a že není důvodu připisovati je pozdějším dobám. Tento bod dějin starozákonních byl nálezy ugaritskými potvrzen.